

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego
Zwiększenie przejrzystości polityki fiskalnej dzięki budżetowaniu partycypacyjnemu w UE
(opinia z inicjatywy własnej)

(C/2025/101)

Sprawozdawczyni: **Elena-Alexandra CALISTRU**

Decyzja Zgromadzenia Plenarnego	18.1.2024
Podstawa prawna	Art. 52 ust. 2 regulaminu wewnętrznego
Sekcja odpowiedzialna	Sekcja ds. Unii Gospodarczej i Walutowej oraz Spójności Gospodarczej i Społecznej
Data przyjęcia przez sekcję	11.10.2024
Data przyjęcia na sesji plenarnej	23.10.2024
Sesja plenarna nr	591
Wynik głosowania (za/przeciw/wstrzymało się)	174/1/0

1. Wnioski i zalecenia

1.1. EKES stwierdza, że przejrzystość polityki fiskalnej i budżetowanie partycypacyjne mogą odegrać główną rolę we wzmacnianiu procesów demokratycznych i budowaniu zaufania do instytucji UE. Mając na uwadze zobowiązanie UE do przestrzegania tych zasad, EKES wskazuje, że we wszystkich państwach członkowskich można jeszcze wiele poprawić i ustandaryzować.

1.2. UE powinna ustanowić wspólne ramy przejrzystości polityki fiskalnej we wszystkich programach finansowanych w obrębie wieloletnich ram finansowych (WRF). Ramy te powinny: a) określać jasne normy i wytyczne w zakresie przejrzystości polityki fiskalnej, obowiązujące wszystkie państwa członkowskie, b) raczej podkreślać mechanizmy i najlepsze praktyki niż wprowadzać nowe regulacje oraz c) zapewniać spójność sprawozdawczości i dostępność informacji budżetowych w ramach różnych funduszy i programów UE. Ponadto UE powinna zachęcać państwa członkowskie do publikowania wysokiej jakości zbiorów danych dotyczących ich budżetów i wykorzystania funduszy europejskich oraz wspierać państwa członkowskie przy publikowaniu tych danych, ponieważ ma to kluczowe znaczenie dla powodzenia każdej ogólnounijnej platformy przejrzystości fiskalnej.

1.3. UE powinna promować i wspierać inicjatywy w zakresie budżetowania partycypacyjnego, zwłaszcza na szczeblu lokalnym i regionalnym, gdzie okazały się najskuteczniejsze. Obejmuje to: a) zapewnianie wytycznych i zasobów na potrzeby wdrażania procesów budżetowania partycypacyjnego, b) zachęcanie państw członkowskich do wymiany wiedzy i najlepszych praktyk oraz c) włączanie elementów partycypacyjnych do procesów budżetowania na szczeblu UE, w stosownych przypadkach poprzez zaangażowanie zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego, np. w decyzje o finansowaniu polityki spójności.

1.4. UE powinna rozwijać i promować korzystanie z platform cyfrowych w celu zwiększenia przejrzystości polityki fiskalnej i zaangażowania obywateli. Oznacza to m.in.: a) stworzenie przyjaznej dla użytkownika, ogólnounijnej platformy cyfrowej umożliwiającej dostęp do informacji budżetowych i ich zrozumienie, b) wykorzystanie analityki danych i sztucznej inteligencji w celu zapewnienia głębszego wglądu w dane budżetowe i usprawnienia procesu decyzyjnego oraz c) zadbanie o to, by dzięki tym narzędziom cyfrowym złożone informacje stały się bardziej przystępne, ale bez nadmiernego uproszczenia lub popadania w populizm.

1.5. EKES zaleca instytucjom unijnym wzmocnienie obecnych procesów nadzoru i oceny w odniesieniu do inicjatyw w zakresie przejrzystości polityki fiskalnej i budżetowania partycypacyjnego. Obejmuje to m.in.: a) upoważnienie niezależnych organów nadzoru do monitorowania i kontroli finansów publicznych, b) wdrożenie solidnych mechanizmów oceny skutków i informacji zwrotnej na potrzeby inicjatyw na rzecz przejrzystości i uczestnictwa oraz c) regularne przeglądy i aktualizowanie norm i praktyk w zakresie przejrzystości w oparciu o wyniki oceny. EKES podkreśla znaczenie Europejskiego Trybunału Obrachunkowego (ETO) w tym procesie i zaleca wzmocnienie roli ETO w promowaniu przejrzystości fiskalnej.

1.6. EKES podkreśla, że trzeba priorytetowo traktować działania na rzecz zwiększania świadomości społecznej o kwestiach fiskalnych i zaangażowania obywateli w tym zakresie. Są to m.in.: a) kompleksowe kampanie edukacyjne i informacyjne na temat przejrzystości i budżetowania partycypacyjnego, b) szkolenia i programy budowania zdolności dla urzędników publicznych i organizacji społeczeństwa obywatelskiego oraz c) aktywne angażowanie młodych ludzi i przyszłych liderów w procesy związane z przejrzystością polityki fiskalnej i procesy partycypacyjne.

1.7. EKES chce, aby inicjatywy w zakresie przejrzystości polityki fiskalnej i budżetowania partycypacyjnego przyczyniały się do realizacji kluczowych celów Unii i dostosowywały się do nich. Chodzi m.in. o: a) przygotowanie do potencjalnego rozszerzenia UE przy zastosowaniu przejrzystych praktyk fiskalnych, b) równoważenie celów w zakresie niezależności energetycznej z zobowiązaniami w ramach Zielonego Ładu za pomocą jasnych i partycypacyjnych procesów budżetowania, c) zwiększenie przejrzystości i skuteczności polityki spójności, która stanowi około jednej trzeciej budżetu UE, oraz d) wspieranie zrównoważonej konkurencyjności UE za pomocą przejrzystego finansowania innowacji i podejmowania decyzji ekonomicznych.

1.8. EKES pragnie zachęcać wszystkie państwa członkowskie do ściślejszej współpracy i dzielenia się wiedzą na temat przejrzystości polityki fiskalnej i budżetowania partycypacyjnego poprzez: a) ułatwianie ogólnounijnych programów wymiany najlepszych praktyk i skutecznych modeli, b) wspieranie współpracy regionalnej służącej szukaniu rozwiązań dla wspólnych wyzwań w zakresie przejrzystości oraz c) wspieranie partnerstw między okręptymi już a kształtującymi się dopiero demokracjami w celu wzmocnienia praktyk przejrzystości polityki fiskalnej.

1.9. Realizacja tych zaleceń pomoże Unii znacznie zwiększyć przejrzystość polityki fiskalnej i wzmocnić praktyki budżetowania partycypacyjnego we wszystkich państwach członkowskich. Wysiłki te zwiększą zaufanie publiczne, poprawią skuteczność wykorzystania zasobów publicznych oraz wzmocnią proces demokratyczny w istniejących ramach demokracji przedstawicielskiej. EKES podkreśla, że środki te mają uzupełnić i wzmocnić – a nie zastąpić – obecne struktury zarządzania UE. W ten sposób ukształtuje się bardziej zaangażowanych i świadomych obywateli oraz bardziej elastyczne i odpowiedzialne instytucje.

2. Kontekst i uwagi ogólne

2.1. Przejrzystość polityki fiskalnej i budżetowanie partycypacyjne są kluczowymi elementami dobrych rządów, gdyż wzmocniają procesy demokratyczne, które uzupełniają struktury demokracji przedstawicielskiej.

2.2. W niniejszej opinii przyjęto następujące terminy:

- Przejrzystość polityki fiskalnej odnosi się do otwartości organów administracji lub samorządu w ujawnianiu informacji finansowych. Obejmuje udostępnianie danych budżetowych opinii publicznej, przedstawianie jasnych i wyczerpujących sprawozdań na temat dochodów i wydatków sektora instytucji rządowych i samorządowych oraz dbanie o przejrzystość decyzji finansowych.
- Budżetowanie partycypacyjne to proces demokratyczny, w którym obywatele bezpośrednio decydują o przeznaczeniu części budżetu publicznego. Umożliwia zaangażowanie społeczności w decyzje budżetowe, zapewniając wydawanie środków publicznych w sposób odzwierciedlający priorytety społeczeństwa.

2.3. Pomimo zobowiązania Unii do działań na rzecz przejrzystości w WRF obserwuje się znaczne różnice w zakresie przejrzystości polityki fiskalnej w zależności od obszaru wydatków (np. rolnictwo, polityka spójności). Nie tylko fundusze zarządzane bezpośrednio przez UE oraz fundusze objęte zarządzaniem dzielonym wyraźnie różnią się między sobą, ale nawet poszczególne narzędzia i poziomy nie są spójne. Np. dla polityki spójności na szczeblu UE dostępne są dwie platformy, które oferują rozbudowane narzędzia w zakresie przejrzystości służące monitorowaniu wydatków: Cohesiondata⁽¹⁾ i Kohesio⁽²⁾. Śledzą one wydatki niemal w czasie rzeczywistym, ale na różnych poziomach szczegółowości, także w zależności od danych gromadzonych na szczeblu państw członkowskich. Jednocześnie tabela wyników w zakresie odbudowy i zwiększania odporności⁽³⁾ nie zawiera danych w czasie rzeczywistym, lecz jedynie przegląd *ex post* wydatków w ramach Instrumentu na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności (RRF), ponieważ dane te są oparte na wynikach, co wiąże sprawozdawczość z osiągnięciem kamieni milowych i wartości docelowych.

2.4. UE stosuje już szereg mechanizmów rozliczalności, w tym procedurę udzielania absolutorium w celu weryfikacji sposobu wykonania budżetu, zasadę partnerstwa mającą na celu zaangażowanie obywateli i społeczeństwa obywatelskiego w planowanie funduszy UE oraz panele obywatelskie, aby umożliwić opinii publicznej wypowiadanie się w kwestiach budżetowych. Ten ostatni mechanizm kładzie szczególny nacisk na uczestnictwo młodzieży, gdyż docelowo jedną trzecią członków panelu stanowią młodzi ludzie. Te istniejące mechanizmy są podstawą dla większej przejrzystości polityki fiskalnej i poprawy procesów partycypacyjnych na szczeblu UE.

2.5. W UE budżet partycypacyjny wdraża się w różnych skalach, przy czym instrument ten okazał się najskuteczniejszy na szczeblu lokalnym, gdzie służy zarówno jako narzędzie podejmowania decyzji, jak i sposobność do edukowania obywateli. Chociaż Parlament Europejski i niektóre państwa członkowskie próbowały stosować to narzędzie, praktyka znacznie się różni w całej UE. W kilku krajach budżetowanie partycypacyjne ma ugruntowaną pozycję w strukturze sprawowania rządów, natomiast w innych pozostaje na marginesie. Te znaczne różnice, zwłaszcza na szczeblu niższym niż krajowy, pokazują, że w całej Unii pilnie potrzebne jest kompleksowe, włączające podejście do przejrzystości polityki fiskalnej i budżetowania partycypacyjnego, tak aby zwiększyć zaangażowanie publiczne, przejrzystość i rozliczalność w procesach budżetowych.

2.6. Ważne jest uznanie różnych poziomów budżetowania partycypacyjnego, od lokalnego po unijny. W miarę jak rozwija się te praktyki, kluczową rolę w zapewnianiu skutecznego i inkluzywnego uczestnictwa odgrywają EKES i zorganizowane społeczeństwo obywatelskie. Ich specjalistyczna wiedza fachowa i sieci kontaktów mogą pomóc w zniwelowaniu przepaści między obywatelami a procesami decyzyjnymi na szczeblu UE. Na poziomie unijnym powinniśmy wykorzystać te organizacje do opracowania modeli zachęcających do szerokiego i znaczącego uczestnictwa, przy jednoczesnym zachowaniu integralności tego procesu.

3. Uwagi i zalecenia ogólne

3.1. W obliczu wyzwań stojących przed instytucjami demokratycznymi w całej Europie inicjatywy w zakresie przejrzystości i uczestnictwa są okazją do odbudowy zaufania. EKES, jako pomost między społeczeństwem obywatelskim a instytucjami UE, może odegrać kluczową rolę w tym procesie. Możemy aktywnie włączyć zorganizowane społeczeństwo obywatelskie w dyskusje budżetowe i w ten sposób dobitnie pokazać, jak jego wkład wpływa na podejmowane decyzje, oraz stworzyć Unię bardziej inkluzywną i bardziej nastawioną na dialog.

3.2. EKES opowiada się za opracowaniem wspólnych ram przejrzystości polityki fiskalnej we wszystkich programach finansowanych w ramach WRF, niezależnie od szczebla zarządzania. Wspólne ramy przejrzystości polityki fiskalnej ułatwiłyby ujednoczenie odnośnych standardów i wytycznych we wszystkich państwach członkowskich UE. Zwiększyłyby to przejrzystość i rozliczalność wydatków publicznych, a także ograniczyły uchylanie się od opodatkowania oraz ryzyko korupcji.

3.3. Jak wskazano w najnowszym badaniu Open Budget Survey (2023 r.), ramy prawne i mechanizmy nadzoru są niewystarczające, jeśli chodzi o przejrzystość polityki fiskalnej i budżetowanie partycypacyjne w całej Unii. Dlatego EKES zaleca ustanowienie jednolitych ogólnounijnych norm za pomocą aktów prawnych i zapewnienie spójnych zasad przejrzystości niezależnie od tego, gdzie wydatkowane są fundusze UE. Opowiada się również za tym, by – zamiast tworzyć nowe struktury biurokratyczne – już istniejącym niezależnym instytucjom fiskalnym przyznać uprawnienia do nadzorowania i kontrolowania finansów publicznych. Środki te powinny być dostosowane do poszczególnych etapów procesu budżetowego – planowania, wykonania i audytu – z których każdy wymaga odrębnego podejścia partycypacyjnego. EKES zaleca opracowanie specjalnego zestawu narzędzi dla każdego etapu, aby zapewnić skuteczne zaangażowanie obywateli w całym cyklu budżetowym. Działania te mają rozwiązać problem obecnych rozbieżności w praktykach w zakresie przejrzystości między państwami UE oraz wzmocnić ogólną odpowiedzialność budżetową.

⁽¹⁾ Cohesiondata.

⁽²⁾ Kohesio.

⁽³⁾ Tabela wyników w zakresie odbudowy i zwiększania odporności.

3.4. Dla realnej przejrzystości niezbędny jest większy udział społeczeństwa w budżetowaniu. Budżetowanie partycypacyjne to potężne narzędzie, które może poprawić przejrzystość i rozliczalność wydatków publicznych. UE mogłaby zachęcić więcej państw członkowskich do przyjęcia budżetowania partycypacyjnego i zapewnić wsparcie tym, które już je stosują.

3.5. Aby zaradzić trudnościom, jakie zarówno obywatele, jak i specjaliści mają ze zrozumieniem skomplikowanych budżetów UE, należy starać się uprościć i wyjaśnić informacje budżetowe. Może to polegać np. na przygotowywaniu zrozumiałych streszczeń i wizualnych prezentacji danych budżetowych oraz na tworzeniu zasobów edukacyjnych, które pomogą obywatelom lepiej zrozumieć finanse UE. EKES zaleca systematyczne umieszczanie informacji na temat zasobów związanych z finansowaniem i przejrzystością budżetu UE na stronach zawierających szczegółowe informacje na temat tego, w jaki sposób obywatele i przedsiębiorstwa mogą korzystać z funduszy UE – najlepiej za pośrednictwem najczęściej zadawanych pytań, zestawów narzędzi i innych dostępnych formatów.

3.6. EKES proponuje, by dla lepszej rozliczalności wydatków publicznych opracować ogólnounijną platformę cyfrową na rzecz przejrzystości polityki fiskalnej. Na tej przyjaznej dla użytkownika platformie zintegrowano by dotychczasowe działania, zapewniając w czasie rzeczywistym dostęp do danych budżetowych, szczegółów dotyczących zamówień publicznych i wyników projektów. Aby zapewnić interesujące i skuteczne narzędzia, w ramach platformy można by posilkować się specjalistyczną wiedzą uzyskaną dzięki współpracy z obywatelskimi organizacjami technologicznymi, społeczeństwem obywatelskim i partnerami z sektora prywatnego. Aby do minimum ograniczyć obciążenie administracyjne, platforma powinna pobierać dane bezpośrednio z istniejących systemów, a nie wymagać dodatkowej sprawozdawczości od państw członkowskich. Tak działająca platforma znacznie poprawiłaby publiczny dostęp do informacji finansowych UE i ich zrozumienie.

3.7. Aby narzędzia te faktycznie były skuteczne, niezbędne jest zaangażowanie zainteresowanych stron. UE mogłaby zachęcać je do włączenia się, stwarzając członkom społeczeństwa i organizacjom społeczeństwa obywatelskiego możliwość uczestniczenia w procesie budżetowania i wnoszenia wkładu w politykę polityki fiskalnej. Powinno to jednak uzupełniać, a nie zastępować formalne procesy konsultacji z organizacjami reprezentującymi społeczeństwo obywatelskie. Udział zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego powinien stanowić minimalny wymóg ustalania priorytetów budżetowych.

3.8. Urzędnicy wszystkich poziomów administracji publicznej zarządzający funduszami z WRF, a także organizacje społeczeństwa obywatelskiego powinni mieć dostęp do szkoleń i budowania zdolności. To zwiększyłoby przejrzystość polityki fiskalnej i jej rozliczalność. UE mogłaby zapewnić programy szkoleniowe i programy budowania zdolności, aby pomóc urzędnikom publicznym i organizacjom społeczeństwa obywatelskiego zrozumieć znaczenie przejrzystości polityki fiskalnej i sposoby jej skutecznego wdrażania.

3.9. Istotną przeszkodą dla realnej przejrzystości polityki fiskalnej i dla realnego budżetowania partycypacyjnego jest niski poziom świadomości i zaangażowania społecznego. Wiele osób nie wie o przysługującym im prawie do uczestnictwa ani o sposobie dostępu do informacji budżetowych. W ramach każdego dużego funduszu należy zapewnić znaczne wsparcie w celu realizacji wraz ze społeczeństwem obywatelskim kompleksowych kampanii edukacyjnych i uświadamiających, a także w celu wdrażania programów budowania zdolności urzędników państwowych i urzędników służby cywilnej w zakresie najlepszych praktyk dotyczących przejrzystości i zaangażowania obywateli. Kampanie te powinny być skierowane nie tylko do obywateli, ale również do przedsiębiorstw, co będzie oznaczać uznanie ich roli jako kluczowych zainteresowanych stron w krajobrazie gospodarczym UE.

3.10. UE powinna priorytetowo traktować angażowanie młodych ludzi w procesy budżetowania partycypacyjnego, ponieważ to oni są przyszłymi zainteresowanymi stronami i decydentami. Można to osiągnąć poprzez opracowanie przyjaznych młodzieży platform cyfrowych i narzędzi do budżetowania partycypacyjnego, prowadzenie ukierunkowanych kampanii informacyjnych i uświadamiających, a także poprzez współpracę z organizacjami młodzieżowymi i instytucjami edukacyjnymi. Jako konkretny krok UE mogłaby rozważyć pilotaż programu, w ramach którego młodzi ludzie za pośrednictwem organizacji młodzieżowych decydowałiby o niewielkiej części danego budżetu.

4. Uwagi i zalecenia szczegółowe

4.1. Chociaż istnieje wiele innowacyjnych narzędzi służących przejrzystości polityki fiskalnej i budżetowaniu partycypacyjnemu, często są one fragmentaryczne i nie są powszechnie stosowane w całej UE. Potrzebna jest większa koordynacja i wsparcie dla inicjatyw obywatelskich w zakresie technologii. Pomocne byłyby np. wydarzenia z udziałem ekspertów w dziedzinie technologii, urzędników państwowych i społeczeństwa obywatelskiego, w ramach których opracowywano by rozwiązania służące przejrzystości polityki fiskalnej i zaangażowaniu społecznemu. Jednocześnie skuteczne platformy na szczeblu państw członkowskich lub UE, takie jak opencoeseione.it ⁽⁴⁾ i cohesiondata.ec.europa.eu ⁽⁵⁾, mogą i powinny stać się standardem.

⁽⁴⁾ OpenCoesione.

⁽⁵⁾ Cohesiondata.

4.2. Wiele rządów nie wykorzystuje w pełni analityki danych i sztucznej inteligencji (AI) do zwiększania przejrzystości polityki fiskalnej i poprawy budżetowania partycypacyjnego. Technologie te mogą zapewnić głębszy wgląd w dane budżetowe i usprawnić proces podejmowania decyzji. Ze względu na konieczność podjęcia dalszych działań na rzecz cyfrowego ładu, obszar ten powinien być jednym z pierwszych, w którym zintegrowana zostanie zaawansowana analityka danych i sztuczna inteligencja. Analitykę danych można wykorzystać do lepszego zrozumienia wzorców wydatków, prognozowania wyników budżetowych i identyfikowania potencjalnych problemów. Narzędzia oparte na sztucznej inteligencji można wykorzystać do analizowania dużych zbiorów danych, wykrywania anomalii i sugerowania ulepszeń w alokacji budżetu.

4.3. Współpraca transgraniczna i dzielenie się wiedzą w zakresie przejrzystości polityki fiskalnej i budżetowania partycypacyjnego między państwami członkowskimi UE są wciąż ograniczone. EKES zaleca wspieranie takiej współpracy w ramach programów finansowanych z WRF za pośrednictwem ogólnounijnych inicjatyw lub partnerstw regionalnych. Celem jest wymiana najlepszych praktyk i opracowywanie wspólnych rozwiązań dla wspólnych wyzwań związanych z przejrzystością. Szczególnie warto propagować współpracę transgraniczną między organizacjami młodzieżowymi i młodymi liderami w tej dziedzinie, dbając o aktywne włączanie następnego pokolenia w zwiększanie przejrzystości polityki fiskalnej i poprawę budżetowania partycypacyjnego w całej UE.

4.4. EKES zauważa, że wielu inicjatywom w zakresie przejrzystości i budżetowania partycypacyjnego brakuje solidnych mechanizmów oceny i monitorowania, co utrudnia ocenę ich skuteczności i wprowadzenie niezbędnych ulepszeń. Dlatego zaleca wdrożenie kompleksowych ram monitorowania, które obejmują regularne oceny skutków i publiczne kanały informacji zwrotnej. W ten sposób łatwiejsze byłoby ciągle udoskonalanie tych inicjatyw, utrzymanie ich skuteczności i zdolności do reagowania i adaptacji. EKES podkreśla znaczenie Europejskiego Trybunału Obrachunkowego i procedury udzielania absolutorium dla zapewnienia rozliczalności budżetowej i zaleca bardziej szczegółowe rozważenie tego procesu i zwiększenie jego dostępności w kontekście zwiększania przejrzystości polityki fiskalnej.

Uwzględnienie kluczowych aspektów polityki UE

4.5. WRF określają długoterminowe priorytety i przydziały wydatków UE, co stanowi zarówno ograniczenie, jak i czynnik umożliwiający przejrzystość polityki fiskalnej i budżetowanie partycypacyjne. EKES opowiada się za dostosowaniem narzędzi przejrzystości polityki fiskalnej do priorytetów strategicznych WRF i wykorzystaniem ich jako głównych ram wdrażania tych zasad. Dostosowanie to mogłoby przyczynić się do finansowania i wsparcia instytucjonalnego dla inicjatyw na rzecz przejrzystości, a zarazem zapewnić jak największą przejrzystość i udział w kontekście kolejnych WRF. EKES podkreśla, że niezwykle ważny jest udział zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego w przygotowaniu WRF w postaci ustrukturyzowanych konsultacji na wzór tych prowadzonych w ramach Instrumentu na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności.

4.6. Polityka spójności, która ma kluczowe znaczenie dla zmniejszania dysproporcji między regionami, jest na cenzurowanym, zwłaszcza w obliczu wzrostu populizmu i krytyki unijnej biurokracji. EKES uważa, że zwiększenie przejrzystości i praktyk partycypacyjnych może poprawić pozycję polityki spójności w WRF. Tu konieczne jest, by fundusze spójności były przydzielane w przejrzysty sposób, z jasnymi kryteriami i publiczną sprawozdawczością na temat wyników, a zarazem by decyzje o finansowaniu zapadały także w ramach procesów budżetowania partycypacyjnego. Angażując społeczności lokalne w przydzielanie środków, UE może poprawić zrozumienie polityki spójności i zwiększyć poparcie dla niej, osłabiać krytyczne głosy oraz wzmacniać rolę tej polityki w niwelowaniu nierówności regionalnych. EKES uznaje, że przy wdrażaniu budżetowania partycypacyjnego należy wziąć pod uwagę różne poziomy decentralizacji w poszczególnych państwach członkowskich. Podejścia powinny być wystarczająco elastyczne, aby uwzględnić te różnice, a jednocześnie nadal promować przejrzystość i zaangażowanie obywateli na wszystkich szczeblach sprawowania rządów.

4.7. Potencjalne przystąpienie Ukrainy, Mołdawii i krajów Bałkanów Zachodnich do 2030 r. będzie miało znaczący wpływ na sytuację finansową UE. EKES domaga się przejrzystych praktyk fiskalnych, jako elementu przygotowania się do tego rozszerzenia. Należy wspierać kraje kandydujące w przyjmowaniu unijnych norm dotyczących przejrzystości polityki fiskalnej i budżetowania partycypacyjnego. Dostosowań WRF i polityki spójności trzeba dokonywać w sposób przejrzysty, przy udziale społeczeństwa obywatelskiego, tak aby uwzględniały one przyszłe potrzeby finansowe nowych państw członkowskich. Ponadto aktywne włączenie młodych ludzi z krajów kandydujących w te dyskusje może krzewić kulturę przejrzystości wśród przyszłych przywódców, sprzyjać sprawnej integracji i długoterminowemu zaangażowaniu w przestrzeganie tych zasad.

4.8. Rosyjska wojna przeciwko Ukrainie uwypakowała potrzebę niezależności energetycznej, co może stać w sprzeczności z zobowiązaniami w ramach Zielonego Ładu. EKES uważa, że przejrzyste budżetowanie może pomóc pogodzić te konkurujące ze sobą priorytety. UE musi jasno przedstawić, jak zamierza osiągnąć cele zarówno w zakresie niezależności energetycznej, jak i Zielonego Ładu. Należy przy tym zadbać o udział społeczeństwa w tych kluczowych decyzjach. Inwestycje w infrastrukturę energetyczną powinny być przejrzyste i dostosowane do długoterminowych celów zrównoważonego rozwoju. Ważny jest merytoryczny wkład organizacji młodzieżowych i działaczy na rzecz klimatu na temat zrównoważonych praktyk inwestycyjnych i budżetowych.

4.9. W sprawozdaniu Enrico Letty pt. „Much more than a market” podkreślono znaczenie utrzymania konkurencyjności UE poprzez innowacje, produktywność i stabilność gospodarczą. Przejrzyste polityki i praktyki fiskalne mają zasadnicze znaczenie dla osiągnięcia tych celów. EKES opowiada się za przejrzystym finansowaniem innowacji i za stosowaniem budżetowania partycypacyjnego przy podejmowaniu decyzji ekonomicznych. Takie podejście może zwiększyć zrozumienie i poparcie społeczeństwa dla inicjatyw na rzecz konkurencyjności, a jednocześnie poprawić legitymację i skuteczność powiązanych polityk. EKES przyjmuje również do wiadomości uzupełniające spostrzeżenia zawarte w sprawozdaniu Draghi na temat konkurencyjności UE, w którym dodatkowo podkreślono potrzebę przejrzystej i skutecznej alokacji zasobów w celu zwiększenia odporności gospodarczej i zdolności innowacyjnych UE.

4.10. Przy wdrażaniu budżetowania partycypacyjnego trzeba czerpać ze zbiorowej wiedzy organizacji społeczeństwa obywatelskiego. Grupy te, dzięki głębokiemu zrozumieniu potrzeb społecznych, mogą pomóc wyważyć postulaty krótkoterminowe z inwestycjami długoterminowymi. EKES może ułatwić dialog między różnymi zainteresowanymi stronami i sprawić, że procesy partycypacyjne będą opierać się na szerokim spektrum punktów widzenia i na specjalistycznej wiedzy. Regularna ocena tych procesów, z udziałem organizacji uczestniczących, będzie miała kluczowe znaczenie dla dalszej poprawy i utrzymania skuteczności tych procesów.

Bruksela, dnia 23 października 2024 r.

Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego
Oliver RÖPKE